

FIKSAL SIYOSAT VA DAVLAT QARZINING
BARQARORLIKKA TA'SIRI: NAZARIY TAHLIL.

Iskandarov Bekzod Abdijalilovich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti "Iqtisodiyot nazariyasi"
kafedrası katta o'qituvchisi*

E-mail: bekzodiskandarov1988@gmail.com

Bozorboyev Diyorbek

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyot
(tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi 3-bosqich talabasi*

E-mail: bozorboyevdiyorbek11@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada fiskal siyosat va davlat qarzining iqtisodiy barqarorlikka ta'siri nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda davlat byudjeti siyosati, davlat qarzining shakllanish jarayoni hamda uning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'sir etuvchi omillari iqtisodiy nazariyalar asosida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, fiskal siyosatning iqtisodiy o'sish, inflyatsiya darajasi, investitsiya faoliyati va davlat moliyaviy barqarorligiga ta'sir mexanizmlari ilmiy jihatdan tahlil etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, fiskal siyosatning samarali yuritilishi va davlat qarzini oqilona boshqarish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, davlat qarzining ortib borishi uzoq muddatda iqtisodiy muvozanatga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi ham ilmiy asosda yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: fiskal siyosat, davlat qarzi, makroiqtisodiy barqarorlik, davlat byudjeti, iqtisodiy o'sish, byudjet taqchilligi, qarz boshqaruvi, moliyaviy barqarorlik.

Abstract. This article theoretically analyzes the impact of fiscal policy and public debt on economic stability. The study examines the state budget policy, the process of formation of public debt, and its factors affecting macroeconomic stability based on economic theories. It also scientifically analyzes the mechanisms of the impact of fiscal policy on economic growth, inflation, investment activity, and state financial stability. The results of the study show that effective fiscal policy and rational management of public debt are important in ensuring economic stability. At the same time, it is scientifically demonstrated that increasing public debt can have a negative impact on economic balance in the long term.

Keywords: fiscal policy, public debt, macroeconomic stability, public budget, economic growth, budget deficit, debt management, financial stability.

Аннотация. В данной статье теоретически анализируется влияние фискальной политики и государственного долга на экономическую стабильность. Исследование рассматривает бюджетную политику государства, процесс формирования государственного долга и факторы, влияющие на макроэкономическую стабильность, на основе экономических теорий. Также проводится научный анализ механизмов влияния фискальной политики на экономический рост, инфляцию, инвестиционную активность и финансовую стабильность государства. Результаты исследования показывают, что эффективная фискальная политика и рациональное управление государственным долгом важны для обеспечения экономической стабильности. Одновременно научно доказано, что увеличение государственного долга может оказывать негативное влияние на экономический баланс в долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: фискальная политика, государственный долг, макроэкономическая стабильность, государственный бюджет, экономический рост, бюджетный дефицит, управление долгом, финансовая стабильность.

Kirish. Hozirgi davr iqtisodiyotida davlat tomonidan amalga oshiriladigan fiskal siyosat mamlakat iqtisodiy tizimining barqaror ishlashini ta'minlashda muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Davlat byudjeti orqali iqtisodiyotga ta'sir ko'rsatish, daromad va xarajatlar muvozanatini shakllantirish hamda iqtisodiy jarayonlarni tartibga solish fiskal siyosatning asosiy vazifalaridan hisoblanadi. Shu sababli fiskal siyosat nafaqat iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, balki makroiqtisodiy muvozanatni saqlash, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash hamda iqtisodiy inqirozlarning oldini olishda muhim iqtisodiy mexanizm sifatida qaraladi. Ayniqsa globallashuv jarayonlari jadallashib borayotgan sharoitda davlat moliyaviy siyosatining samaradorligi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Fiskal siyosatning muhim tarkibiy elementlaridan biri davlat qarzi hisoblanadi. Davlat qarzi, odatda, byudjet taqchilligini qoplash yoki iqtisodiy rivojlanishga qaratilgan yirik loyihalarni moliyalashtirish maqsadida shakllanadi. Ko'plab davlatlar iqtisodiy taraqqiyotni jadallashtirish, infratuzilmani rivojlantirish hamda ijtimoiy sohalarni qo'llab-quvvatlash jarayonida qarz mablag'laridan foydalanadi. Biroq davlat qarzining haddan tashqari ortib borishi iqtisodiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi, moliyaviy tizimdagi muvozanatning buzilishiga olib kelishi hamda uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanish sur'atlarini sekinlashtirishi mumkin. Shu sababli davlat qarzini oqilona boshqarish va fiskal siyosatni muvozanatli yuritish zamonaviy iqtisodiy siyosatning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Iqtisodiy nazariya doirasida fiskal siyosat va davlat qarzining iqtisodiy barqarorlikka ta'siri turli ilmiy qarashlar asosida izohlanadi. Ayrim nazariy yondashuvlarga ko'ra, davlat xarajatlarining ko'payishi iqtisodiy faollikni rag'batlantirib, yalpi talabning

oshishiga xizmat qiladi. Boshqa ilmiy qarashlarda esa davlat qarzining ortishi kelajakda byudjet yukining oshishiga, soliq bosimining kuchayishiga hamda iqtisodiy resurslarning samarasiz taqsimlanishiga olib kelishi mumkinligi ta'kidlanadi. Shu jihatdan fiskal siyosatning optimal darajasini aniqlash va davlat qarzining barqarorligini ta'minlash iqtisodiy siyosatning muhim ilmiy va amaliy vazifalaridan biri sifatida qaraladi. Mazkur maqolada fiskal siyosat va davlat qarzining makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida fiskal siyosatning iqtisodiy o'sish, investitsiya faolligi hamda moliyaviy barqarorlik bilan o'zaro bog'liqligi ilmiy nuqtai nazardan o'rganiladi. Shuningdek, davlat qarzining shakllanish omillari, uning iqtisodiy tizimdagi o'rni va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli kengroq yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari fiskal siyosatni samarali tashkil etish va davlat qarzini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha muhim ilmiy xulosalar chiqarishga xizmat qiladi.

Asosiy qism. Fiskal siyosat davlatning iqtisodiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatishida muhim vositalardan biri hisoblanadi. Davlat byudjeti daromadlari va xarajatlarini tartibga solish orqali iqtisodiy faollikni rag'batlantirish, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash hamda makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlash mumkin. Fiskal siyosatning samaradorligi ko'p jihatdan davlat moliya tizimining barqarorligi hamda davlat qarzining oqilona boshqarilishiga bog'liq bo'ladi. Shu sababli fiskal siyosat va davlat qarzi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik iqtisodiy nazariya va amaliyotda muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi[1]. Iqtisodiy nazariyada fiskal siyosatning iqtisodiyotga ta'siri asosan davlat xarajatlari va soliqlar orqali amalga oshiriladi. Davlat xarajatlarning ortishi yalpi talabni oshirishi mumkin, bu esa ishlab chiqarish hajmining kengayishiga va bandlik darajasining oshishiga olib keladi. Shu bilan birga soliqlar darajasining o'zgarishi ham iqtisodiy subyektlarning iste'mol va investitsiya qarorlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu jihatdan fiskal siyosat iqtisodiy jarayonlarni tartibga solishda muhim iqtisodiy

instrument sifatida qaraladi[2]. Davlat qarzi fiskal siyosatning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Davlat qarzi asosan davlat byudjeti taqchilligi yuzaga kelgan sharoitda shakllanadi. Bunda davlat ichki yoki tashqi moliyaviy manbalardan qarz jalb qilish orqali iqtisodiy faoliyatni qo‘llab-quvvatlashga harakat qiladi. Davlat qarzining iqtisodiy tizimdagi o‘rni turli nazariy yondashuvlarda turlicha talqin qilinadi. Ayrim iqtisodiy nazariyalarga ko‘ra davlat qarzi qisqa muddatda iqtisodiy faollikni rag‘batlantirishi mumkin, chunki qarz mablag‘lari orqali davlat investitsiya loyihalarini moliyalashtiradi hamda infratuzilmani rivojlantirishga imkoniyat yaratadi[3]. Shu bilan birga davlat qarzining haddan tashqari ortib borishi makroiqtisodiy barqarorlikka salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Davlat qarzi darajasining yuqori bo‘lishi kelajakda byudjet xarajatlarining katta qismi qarz xizmatiga yo‘naltirilishiga sabab bo‘ladi. Bu esa ijtimoiy dasturlar va investitsion loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Bundan tashqari davlat qarzining ortib borishi moliyaviy bozorlarda foiz stavkalarining oshishiga ham olib kelishi ehtimoli mavjud[4]. Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda davlat qarzining barqarorligi muhim ilmiy masala sifatida qaralmoqda. Davlat qarzining barqarorligi deganda mamlakat iqtisodiyoti qarz majburiyatlarini uzoq muddat davomida muammosiz bajarish imkoniyatiga ega bo‘lishi tushuniladi. Agar davlat qarzi iqtisodiy o‘sish sur‘atlaridan tezroq oshib borsa, bu holat kelajakda moliyaviy barqarorlikka xavf tug‘dirishi mumkin. Shu sababli ko‘plab mamlakatlar davlat qarzini boshqarishda fiskal intizomni mustahkamlash hamda byudjet siyosatini muvozanatli yuritishga alohida e‘tibor qaratmoqda[5]. Fiskal siyosatning samaradorligini ta‘minlash uchun davlat qarzini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda davlat qarzining optimal darajasini aniqlash, qarz mablag‘laridan samarali foydalanish hamda fiskal intizomni mustahkamlash muhim vazifalardan hisoblanadi. Shuningdek davlat qarzi hisobidan jalb qilingan mablag‘larni iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiruvchi sohalarga yo‘naltirish fiskal

siyosat samaradorligini oshirishga xizmat qiladi[6]. Umuman olganda fiskal siyosat va davlat qarzi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Davlat moliya siyosatini samarali tashkil etish hamda davlat qarzini oqilona boshqarish iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash va uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa. Ushbu maqolada fiskal siyosat va davlat qarzining makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri nazariy jihatdan chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, davlatning moliyaviy siyosati iqtisodiy jarayonlarni boshqarish va barqarorlikni saqlashda hal qiluvchi vosita hisoblanadi. Byudjet daromadlari va xarajatlarini muvozanatli tarzda tartibga solish orqali davlat iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi, investitsiya faolligini oshirishi va iqtisodiy inqiroz xavfini kamaytirishi mumkin. Shu bilan birga fiskal siyosatning samaradorligi to'liq davlat moliyaviy resurslari va qarz mablag'larining oqilona boshqarilishiga bog'liq ekanligi aniqlandi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, davlat qarzi iqtisodiy rivojlanishda qisqa muddatda foydali vosita bo'lishi mumkin, chunki u investitsion loyihalarni moliyalashtirish va iqtisodiyotning muhim infratuzilma sohalarini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Biroq qarz yukining ortishi uzoq muddatda iqtisodiy barqarorlikni zaiflashtirishi, byudjet taqchilligi va foiz xarajatlarini oshirishi mumkin. Shu sababli davlat qarzini muvozanatli darajada boshqarish va mablag'lardan samarali foydalanish iqtisodiy siyosatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, fiskal siyosatni samarali tashkil etish iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim vosita ekanligi aniqlandi. Davlat byudjeti orqali resurslarni maqsadli yo'naltirish, qarz majburiyatlarini optimal darajada boshqarish va iqtisodiy faollikni rag'batlantirish iqtisodiy rivojlanishning asosiy shartlaridan biridir. Ayniqsa, fiskal intizomni mustahkamlash va moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Umuman olganda, fiskal

siyosat va davlat qarzi o‘rtasidagi uyg‘unlik iqtisodiy barqarorlikni saqlash va rivojlanish strategiyasini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Kelajakda iqtisodiy siyosatni takomillashtirish, davlat qarzini boshqarish mexanizmlarini rivojlantirish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanish orqali mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘sishi ta’minlanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Blanchard, O. (2021). *Macroeconomics*. 8th Edition. New York: Pearson Education.
2. Mankiw, N. G. (2021). *Macroeconomics*. 11th Edition. New York: Worth Publishers.
3. Barro, R. J., & Sala-i-Martin, X. (2019). *Economic Growth*. 3rd Edition. Cambridge: MIT Press.
4. Auerbach, A. J., & Kotlikoff, L. J. (2020). *Dynamic Fiscal Policy*. Cambridge University Press.
5. IMF. (2023). *Fiscal Monitor: On the Path to Policy Normalization*. Washington DC: International Monetary Fund.
6. OECD. (2022). *Government at a Glance*. Paris: OECD Publishing.

